

5. Spravodlivá transformácia a sociálny dialóg

Spravodlivá transformácia z pohľadu modernej sociálnej demokracie sa musí riadiť v zmysle európskeho hesla „no one left behind“ (na nikoho nezabudnúť). Proces sociálne spravodlivej transformácie nastane iba v úzkej spolupráci a komunikácii s mestami a obcami na Slovensku. Krajina potrebuje funkčné medzičlánky (fungujúce regióny), ktoré budú politické ciele predstavovať do každodenných aktivít, a poctivo ich komunikovať v nich žijúcim ľuďom.

Jedným z najdôležitejších aspektov spravodlivej transformácie je široký a úprimný sociálny dialóg. Európska komisia sa dlhodobo zaoberá o férové kolektívne vyjednávanie. Konkrétnym výsledkom je Smernica Európskej komisie o minimálnych mzdách a kolektívnom vyjednávaní, ktorá požaduje, aby 80% pracovných pozícií bolo krytých kolektívnymi zmluvami. Na Slovensku dnes dosahujeme úroveň iba 20%. Znižovanie tejto medzery považuje moderná sociálna demokracia za významný prvok pre dosiahnutie cieľov spravodlivej transformácie. Takýto cieľ však žiadna krajina nedosiahne iba kolektívnym vyjednávaním na podnikovej úrovni. Je potrebné zaviesť inštitút sektorového kolektívneho vyjednávania, ktorý bude prebiehať za aktívnej účasti všetkých sociálnych partnerov, a zároveň bude podporený adekvátnou legislatívou zo strany štátu.

6. Investície štátu

V kontexte aktuálnej situácie, kedy sa od roku 2020 dostali verejné financie do historicky najhoršieho stavu, je zásadnou výzvou, ako sklbiť nevyhnutné verejné investície s potrebou konsolidácie, respektíve akým tempom a v akom rozsahu konsolidovať verejné financie. Dnes platný zákon o rozpočtovej zodpovednosti sa bez jeho modernizácie môže stať brzdou hospodárskeho rastu, brzdou transformácie na nový rastový model národného hospodárstva a de facto aj brzdou znižovania dlhu.

Prechod na nový rastový model národného hospodárstva si vyžaduje, aby nová vláda naplno využila priestor, ktorý zákon o rozpočtovej zodpovednosti ponúka, najmä pokiaľ ide o zmysluplné investovanie štátu. Nie je možné brať verejné financie ako nástroj lacného populizmu na jednej strane, ale ani ako excelovskú tabuľku na strane druhej. Sociálna demokracia musí odmietnuť, aby sa prestalo investovať do infraštruktúrnych projektov, do rozvoja verejnej dopravy, či do zvyšovania energetickej efektívnosti. Práve naopak, mala by presadzovať zodpovedné investovanie do strategických oblastí pre spoločensky spravodlivý rozvoj Slovenska.

www.institutsd.sk

facebook.com/institutsocdem
instagram.com/institutsocdem

Slovensko 2030+ Krajina s vysokou pridanou hodnotou

Nový model ekonomického rastu

ISD INŠTITÚT
sociálnej
DEMOKRACIE

ČLOVEK JE NAJVYŠŠIA HODNOTA SPOLOČNOSTI

1. Rastový model Slovenska po roku 1989

Súčasný model ekonomického rastu Slovenska, ktorý sa u nás aplikoval počas predchádzajúcich 30 rokov, sa začal sa formovať už začiatkom 90-tych rokov, keď prebiehala transformácia z centrálne plánovanej ekonomiky na trhovú ekonomiku. Tento model bol založený najmä na podpore zahraničných investícií. Keďže kapitalizmus nemožno budovať bez kapitálu, zahraničným investorom sme ponúkali síce kvalifikovaných, no lacnú pracovnú silu. Dôsledkom toho bolo, že sme uviazli v pasci stredného príjmu, čo viedlo k výraznej sociálnej degradácii, a tiež k tzv. transformačnej recesii, trvajúcej niekoľko rokov. Výraznejšia zmena nastala po vstupe do Európskej únie, a veľmi dlho trvalo, kým sme postupnými krokmi začali proces dobiehania životnej úrovne obyvateľov EÚ. Proces konvergencie Slovenska sa však v posledných rokoch výrazne spomalil. V súčasnosti sa voči priemeru EÚ-27 pohybujeme na úrovni okolo 70% HDP v prepočte na obyvateľa. Prechod na nový a dlhodobý udržateľný model rastu nebude jednoduchý, a môže mať výrazné sociálne náklady. Zmierňovanie dopadov prechodu na nový rastový model si preto bude vyžadovať silných lídrov s jasnou víziou a odvážne politické rozhodnutia.

2. Výzvy spojené s prechodom na nový model rastu

Prvou výzvou je realizácia zelenej transformácie s využitím najnovších nástrojov európskej zelenej politiky. Vláda Slovenskej republiky sa ešte pod vedením vtedajšieho premiéra Petra Pellegriniho prihlásila ku globálnym klimatickým cieľom,

ktorých hlavnou ambíciou bolo dosiahnutie uhlíkovej neutrality do roku 2050, či európskej zelenej dohody. Medzičasom sa však spoločné politiky na jej dosiahnutie zmenili, o.i. aj v dôsledku vypuknutia vojenského konfliktu na Ukrajine. Prijaté nástroje (napr. Fit for 55, RePowerEU, Farm to Fork) majú členské štáty používať na pomoc pri transformácii národných hospodárstiev, no ich aplikáciu vláda po roku 2020 úplne zanedbala. Príkladom je program REPowerEU, ktorý bol namiesto strategických investícií do transformácie národného hospodárstva v oblasti energetiky doteraz využívaný prevažne na krytie zvýšených výdavkov súvisiacich so spotrebou.

V oblasti priemyslu je pritom potrebné sústrediť sa najmä na investície do novej priemyselnej ekonomiky, s dôrazom na zelenú transformáciu ťažkého priemyslu na Slovensku. Nová priemyselná zelená politika však nesmie byť založená iba na tom, že sa budú zvyšovať dotácie pre podniky s cieľom znížiť vplyv vysokých cien energií. Primárny dôraz musí byť kladený na zvyšovanie efektívnosti a produkciu energie z nových zdrojov, a to vrátane obnoviteľných (vietor, slnko, geotermálna energia). Musíme tiež rozdeľovať strategickú energetiku pre veľkých spotrebiteľov energie a lokálnu energetiku. Práve lokálna energetika má potenciál do budúcnosti významne kompenzovať celkovú energetickú potrebu, pričom si nevyžaduje osobitné investície do prenosovej sústavy. Znížením energetickej potreby sa zároveň zvyšuje vlastná energetická bezpečnosť daného regiónu. Ako príklad môže v tomto smere slúžiť susedné Rakúsko.

3. Vzdelanie

Zásadnou výzvou pre udržateľnú budúcnosť Slovenska je moderný systém vzdelávania, najmä odborného a celoživotného. Zároveň je však vzdelávanie podľa prieskumov aktuálne až na 42. mieste vo vnímaní priorít ľudí. Na Slovensku máme 750 odborných škôl, no tie sú v priemere naplnené iba na 40%. Aj keď by malo byť odborné vzdelanie pre štát prioritou, stredné odborné školy sú významne podfinancované. Navyše, celoživotné odborné vzdelávanie je na okraji verejného záujmu, aj keď je potrebné uznať, že duálne vzdelávanie zaznamenalo v priebehu rokov určitý pozitívny posun.

Princípy modernej sociálnej demokracie ako humanistického konceptu hovoria, že vzdelanie musí viesť k spoločenskej emancipácii človeka. Zásadnou úlohou štátu je vzdelávať takých absolventov, ktorí budú schopní sa po škole zamestnať v oboroch, ktoré aj reálne vyštudovali, a vytvárať tak hodnoty dôležité pre spoločnosť. Zároveň sa takýmto spôsobom budú pokrývať reálne potreby zamestnávateľov a národného trhu práce. Budúcnosť v tomto smere spočíva aj v aplikovanom výskume a v prepájaní akademickej sféry s podnikovou praxou, ako aj v zvýšení efektivity využívania technológií, ktoré sú v akademickej prostredí k dispozícii.

4. Inovácie a technologický pokrok

Výzvou pre celý región V4 je, že prakticky nemá domáce podniky v postavení národných šampiónov, ktorí by boli lídrami inovačného procesu na podnikovej úrov-

ni. V prvej dvestovke firiem v Európskej únii, ktoré najviac investujú do výskumu a vývoja, je iba 6 podnikov zo strednej a východnej Európy. Bez silných domácich podnikov nebudeme schopní držať krok s inovačným a technologickým pokrokom, čoho dôsledkom bude nízka konkurencieschopnosť našich firiem v medzinárodnom prostredí. Ako príklad môže slúžiť Južná Kórea, ktorá bola začiatkom 60. rokov minulého storočia hospodársky na podobnej úrovni ako Ghana. Začala však masívne investovať do výskumu a vývoja, no hlavne si určila priority svojho národného hospodárstva. Jednoducho zistila, v čom dokáže byť konkurencieschopná, čo dokáže svetu ponúknuť. Presne to chce moderná sociálna demokracia dosiahnuť aj na Slovensku.

Naša príležitosť spočíva najmä v efektívnom využívaní nástrojov, ktoré ponúka Európska únia, napríklad európske výskumné iniciatívy alebo projekty spoločného európskeho záujmu. Práve tu vnímame možnosti pre Slovensko, ako zvýšiť národný inovačný potenciál a intenzitu technologického pokroku – zásadnou podporou a motivačnými nástrojmi pre investovanie do vedy a výskumu.

Energetika a cenová predvídateľnosť je ďalším dôležitým faktorom inovačného procesu a technologického pokroku. Podniky na Slovensku si zaslúžia rovnakú štartovaciu čiaru v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ. Silný štát musí byť schopný garantovať konkurencieschopné prostredie, v opačnom prípade je možné očakávať, že sa priame zahraničné investície začnú sťahovať do svojich materských krajín, respektíve presúvať do krajín s nižšími nákladmi na energiu, čo by sa mohlo dotknúť tisícov pracovných miest na Slovensku.

